

פרק ראשון

ר' עובדיה מברטנורא
א א מגילה נקראת באחד
עשר בשנים עשר. פעמים בזה
ופעמים בזה, כדמפרש ואזיל:

זמני קריאת המגילה

משנה א

מגילה א - מגילת אסתר נקראת בחודש אדר באחד
מהתאריכים הבאים: פעמים באחד עשר באדר, פעמים בשנים עשר, פעמים
בשלושה עשר, בארבעה עשר בערים שאינם מוקפות חומה, בחמשה עשר
בערים שמוקפות חומה, לא פחות מאחד עשר באדר ולא יותר מחמישה עשר
בו.²

ביאורים והרחבות

1. בגמרא (ג, א) למדין: כהנים בעבודתן ולוים בדוכן וישראל במעמדן, כולן מבטלין עבודתן
ובאין לשמוע מקרא מגילה. מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע
מקרא מגילה, קל וחומר מעבודה: ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין, תלמוד תורה לא כל
שכן?!

עוד למדין (ד, א): ואמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו
הנס.

ואמר רבי יהושע בן לוי: פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בעניינו של יום. ושואלין:
מדוע צריך להדגיש זאת בפורים יותר משאר החגים? והרי משה תיקן להם לישראל, שיהו
שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, והלכות חג בחג,
ואם כן הוא הדין בפורים? פורים איצטריכא ליה, מהו דתימא נגזור משום דרבה (שגזר, שאין
קוראים המגילה בשבת, שמא יעבידנה ארבע אמות ברשות הרבים, והיינו אומרים שאף ללמוד על פורים
אסור בשבת), קא משמע לן (דלא גזרינן דרשה אטו קריאה).

ואמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהילים
כב, א): "אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי". סבור מינה (חשבו בני הישיבה)
למקרייה בליליא (לקוראה בלילה), ולמיתנא מתניתין דידה ביממא (ולשנות את המשנה של מגילה
ביום). אמר להו רבי ירמיה (לבני הישיבה): לדידי מיפרשא לי (לי עצמי נתפרש הדבר) מיניה דרבי
חייא בר אבא, כגון דאמר אינשי, אעבור פרשתא דא ואתנייה (אקרא פעם אחת ואחזור ואשנה
פעם שניה, ולא כפי שסברו ללמוד משנתה, אלא לחזור לקוראה). איתמר נמי, אמר רבי חלבו אמר
עולא ביראה: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (שם ל, יג): "למען
יזמרך כבוד (ביום) ולא ידום (בלילה) ה' אלהי לעולם אודך".

2. בגמרא (ב, א) למדין בשם רבי יוחנן, היכן מצאו חכמים סמך ורמז במגילה להוספת הימים
הנוספים בי"א בי"ב ובי"ג, שנאמר (אסתר ט, לא): "לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם",
ודרשו: זמנים הרבה תקנו להם. כלומר, מהלשון "זמניהם" למדים על זמנים הרבה. רמז נוסף
לכך מובא בשם רבי שמואל בר נחמני, דאמר קרא (שם פס' כט): "כימים אשר נחו בהם
היהודים", ימים כימים - לרבות אחד עשר ושנים עשר (שיכול היה לכתוב "ימים" וכתב "כימים"
לרבות שני ימים אחרים דוגמת י"ד וט"ו). על י"ג אין צורך בלימוד מפני ש"שלושה עשר זמן קהילה
לכל היא". כלומר, עיקרו של נס היה ביום י"ג (שבו היה הניצחון וההצלה) ולכן אינו צריך ריבוי.
כמו כן למדו שאין לרבות את ימים ט"ז וי"ז, שהרי "לא יעבור" כתיב (שם פס' כז).
עוד למדין, שמשנתנו היא כדעת רבי עקיבא, אבל חכמים אומרים: בזמן הזה (שאינן השנים
כתיקנן וישראל לא שרויים על אדמתם) אין קורין אותה אלא בזמנה.

ר' עובדיה מברטנורא
מימות יהושע בן נון קורין
בט"ו. דכתיב (אסתר ט, יט) על
כן היהודים הפרזים עושים את
יום י"ד, ומדפרזים בי"ד ש"מ
דמוקפין בט"ו. ומימות יהושע,
נפקא לן ג"ש מפריז פרוז, כתיב
הכא היהודים הפרזים וכתיב
התם (דברים ג, ה) לבד מערי
הפרזי, מה להלן מימות יהושע
אף כאן מימות יהושע. ותקנו
שהכרכים המוקפים חומה
מימות יהושע, אע"פ שאין להם

תושבי הַכָּרְפִּין - ערים הַמְּקֻפֵּין הַחֹמָה מִיָּמֹת
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹנִי³, קוֹרִין את המגילה בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר
באדר⁴.

תושבי הַכָּרְפִּים וְעִירוֹת גְּדוּלוֹת שאינם מוקפות
חומה, קוֹרִין את המגילה בַּאֲרֶבֶּה עָשָׂר.

אם כן היכן מצינו תאריכים נוספים של קריאת
המגילה? אֵלֶּא שְׁהַכָּפְרִים מְקַדְּיָמִין את הקריאה
לְיוֹם הַכְּנִיסָה - ימי שני או חמישי שלפני י"ד
באדר, שבהם בני הכפרים מתכנסים לעיירות⁵:

חומה עכשיו יקראו בט"ו כמו שושן, כדי לחלוק כבוד לא"י שהיתה חרבה בימי מרדכי ואסתר,
כדי שיהיו קורין כבני שושן וְיִחַשְׁבוּ כְּאִילוֹ הֵם כְּרַכִּים הַמְּקֻפֵּים אֵע"פ שֶׁהֵם עֲתָה חֲרִבִין, ויהיה
זכרון לא"י בנס זה. ולפי שיהושע התחיל להלחם בעמלק תחלה, וכתיב (שמות י, יד) כתוב זאת
זכרון בספר ושים באזני יהושע, לפיכך הזכירו מימות יהושע: אֵלֶּא שְׁהַכָּפְרִים מְקַדְּיָמִין. כלומר
מאחר שמוקפין קורין בט"ו ושאיין מוקפין בי"ד הכל בכלל, והיכי משכחת תו י"א י"ב וי"ג, אלא
שהכפרים נתנו להם רשות להקדים קריאתן ליום הכניסה, יום ב' בשבת שלפני י"ד, או ה' בשבת,
שהן יום הכניסה, שהכפרים מתכנסים בעיירות למשפט, לפי שב"ד יושבים בב' וה' בתקנת עזרא.
אי נמי, מתכנסין הכפרים לעיירות בב' וה' לשמוע קריאת התורה. והכפרים אינם בקיאים כל כך
ביאורים והרחבות

3. עיין ברטנורא ד"ה "מימות יהושע בן נון", המבאר על פי הגמרא מנין למדו להחשיב דווקא
את הכרכים המוקפים מימות יהושע לענין קריאה בט"ו, ולא את המוקפים מזמן אחר. ואמנם
בגמרא (ב, ב) למדין שמשנתנו אינה כדעת רבי יהושע בן קרחה האומר: כרכין המוקפין חומה
מימות אחשורוש, קורין בחמשה עשר. וטעמו שהוא משווה את דין המוקפים לשושן - מה
שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר, אף כל שמוקפת חומה מימות
אחשורוש קורין בחמשה עשר.

4. בגמרא (ב, ב) למדין בשם רבא, שההבדל בקריאה בין פרז למוקף נלמד מהפסוק (אסתר
ט, ט): "על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר לחדש
אדר שמחה ומשתה ויום טוב" - **מדפרזים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר**.

5. **פירוש**: עזרא תיקן שבתו הדין ישבו בימים שני וחמישי, ובני הכפרים היו מתכנסים בימים
אלו לעיירות למשפט. או שהיו מתכנסים הכפרים לעיירות בשני וחמישי **לשמוע קריאת
התורה**, והכפרים אינם בקיאים כל כך לקרות את המגילה וצריכים שיקראנה להם אחד מבני
העיר, **ולא הטריחום חכמים לחזור ולבוא ביום ארבעה עשר, כדי שיהיו פנויים ביום פורים,
להספיק צרכי סעודת פורים לבני העיירות**.

בגמרא (ד, ב) למדין, **שתקנה זו היא לתועלת בני הכפרים**, שלא יפסידו פרנסתם, שאם לא
יקדימו להם את יום הפורים, יפסידו את פרנסתם.

עוד למדין (ה, א), אמר רב: מגילה בזמנה - קורין אותה אפילו ביחיד, שלא בזמנה - בעשרה.
(פירש"י: בזמנה - בארבעה עשר, מתוך שהיא חובה בו ביום על כל יחיד ויחיד קורין אותה אפילו ביחיד,
דהכל קורין בו, ואיכא פרסום הנס. שלא בזמנה - כגון כפרים המקדימין ליום הכניסה, אין קורין אותה
אלא בעשרה, דבעינן פרסומי ניסא).